

Peter
Handke

**KRADLJIVICA
VOĆA**

ili

Jednostavno putovanje
u unutrašnjost zemlje

Preveo s nemačkog
Dušan Nikolić

Laguna

Naslov originala

Peter Handke

DIE OBSTDIEBIN. ODER EINFACHE FAHRT INS
LANDESINNERE

Copyright © Suhrkamp Verlag Berlin 2017

All rights reserved by and controlled through Suhrkamp
Verlag Berlin

Translation copyright © za srpsko izdanje 2022, LAGUNA

*Tako raznobojnog leta
još ne vide svet.*

Volfram fon Ešenbah, *Vilehalm*

*I ako te ko potera jednu milju,
idi sa njim i dve.*

Sveto jevanđelje po Mateju, 5, 41

*Još niko na putu ne odgovori vatrom,
a na ljubavnom susretu svetlom.*

Fric Švegler fon Breh

Ova je priča počela jednog od onih dana usred leta kad bosonogog šetača po travi prvi put u godini ubode pčela. Barem bi mene tako nešto odvajkada snalazilo. A s vremenom sam primetio da se ti dani prvog, a često i jedinog uboda pčele u godini, obično poklapaju sa cvetanjem deteline, bliske tlu, gde se pčele, poluskrivene, teturaju.

Bio je to, takođe kao i ranije, sunčan, ali još ne vreo dan, u svakom slučaju poodmaklo jutro, početkom avgusta, sa upornim plavetnilom neba koje je sve više i više osvajalo visinu. Gotovo bez ijednog oblaka – a ako bi se neki i pojavio: odmah bi se rasparao. Pirkao je okrepljujući povetarac, kao i obično leti sa zapada, lepezasto nadirući, u mojoj uobrazilji, sa Atlantika ka Ničijem zalivu. Ni kapi rose koju bi osušio. Isto kao i pre gotovo nedelju dana dok sam u rano jutro špartao baštom, ne osetivši ni trunku vlažnosti na golim tabanima, a kamoli među prstima.

Priča se da pčele, za razliku od osa, time što pri ubodu gube žaoku, ubodom sebe ubiju. To sam i sâm neretko primećivao svih prethodnih godina, svaki put kad bi me ubola – skoro uvek

u boso stopalo – ako ni po čemu drugom, onda po prizoru trozubog, sićušnog, no ipak iskonski silovitog harpuna, kao istrgnutog iz središta tela, na kome se koprcalo nešto pufnasto-želatinasto, dok mi je pred očima malo stvorenje drhtalo, titralo, grčilo se, a krila mu obamirala.

No ipak, tada na dan uboda, kada je priča o kradljivici voća počela da zadobija obrise, nije stradala pčela koja je ubola mene, bosonogog. Iako je bila sitna poput zrna graška, krznena, vunasta, u pčelinjim bojama i prugama, poznatim od pamtiveka, ubovši me nipošto nije ostala bez žaoke, već je nakon uboda, nakon pčelinjeg uboda, ravnog svakom drugom – kako po naprasitosti tako i po snazi – odzujala u silovitom luku kao da se ništa nije dogodilo, štaviše, kao da joj je taj čin ulio dodatnu snagu.

Ubod mi je dobro došao i to ne samo zato što je pčela preživela. Bilo je i drugih razloga. Najpre, pričalo se da su ubodi pčela, navodno opet za razliku od uboda osa ili stršljena, dobri po zdravlje, da umanjuju reumatizam, pospešuju krvotok, ili štogod – a takav ubod bi mi, ponovo prema jednoj od mojih umišljotina, barem na trenutak oživeo nožne prste, iz godine u godinu sve slabije prokrvljene, sve neosetljivije i obamrlije; u sličnoj uobrazilji ili mašti, svaki put sam golim rukama kidao koprive, često čitavo busenje, bilo u bašti Ničijeg zaliva, bilo na terasama imanja daleko u Pikardiji, ponegde iz lesa, a ponegde iz kraškog tla.

Ubod mi je dobro došao iz još jednog razloga. Primio sam ga kao znak. Dobar ili loš? Niti kao dobar, niti kao loš, a još manje kao koban – jednostavno kao znak. Ubod je dao znak za polazak. Vreme je da se spremaš na put. Mrdni se iz bašte i kraja. Na noge lagane. Kucnuo je čas za polazak.

Da li su mi uopšte trebali takvi znaci? Na tadašnji dan: da, svedjedno da li je umišljen ili odsanjan na letnjoj javi.

Pospremio sam po kući i bašti što je trebalo pospremiti, poneke stvari sam ostavio na mestu gde su se zadesile, ispegla sam dve-tri stare košulje – tek osušene na travi – koje su mi bile naročito drage – spakovao ih, poneo ključeve od imanja, mnogo teže od onih od kuće u predgrađu. Nije bio prvi put da mi se neposredno pred polazak pokida pertla dok sam vezivao cipele, duboke do gležnjeva, da nikako ne mogu pronaći dve iste čarape, da mi nekoliko desetina detaljnih geografskih karata prođe kroz ruke, samo ne ona na koju sam se namerio, s tom razlikom što su mi se ovaj put pokidale obe pertle – a dok sam ih prošli put petnaest minuta vezivao, polomio sam nokat na palcu – što sam na kraju navukao rasparene čarape – još samo takvih je bilo – i što mi se odjednom svidelo da krenem na put bez ikakve geografske karte.

Odjednom, oslobodio sam se osećanja da sam u stisci s vremenom kojoj sam bio robovao, nezajazljivoj stisci s vremenom koja me je svako malo obuzimala, ne samo nekoliko sati pred polazak, kada sam po pravilu osećao da me nešto steže oko guše, a u času polaska gotovo davi. Da neću preživeti naredni sat. Knjiga života? Knjiga praznih stranica. Kraj snu. Kraj igri.

Sada je pak, nenadano: stiska s vremenom iščilela, postala bespredmetna. Odjednom sam imao sve vreme ovog sveta. Star koliko sam bio: a više vremena no ikada. A knjiga života: otvorena, ali ipak zapečaćena, stranice, pogotovu one neispisane, leskaju se na vetru sveta, ovdašnje zemlje, ovdašnjosti. Tako je, konačno ću se naći, licem u lice, sa mojom kradljivicom voća, ne danas, ne sutra, ali ipak uskoro, kao sa osobom u njenoj celovitosti, a ne tek u delićima, fantomskim, kao što mi je svih

prethodnih godina iskršavala pred ostarelim očima, najčešće u metežu, a uz to i izdaleka, podstičući me da poskočim još jedanput. Poslednji put?

Upravo tako, zar si zaboravio da ne priliči govoriti o „poslednjem putu“, isto kao ni o „poslednjoj čaši vina“? Ili ako je već rečeno, onda na onaj način kojim dete, nakon što mu je dopušteno da se „poslednji put“ poigra (recimo na ljuljašci ili klackalici), uzvikne „još samo jednom, poslednji put!“, a posle toga „još samo jednom, poslednji put!“ Uzvikne? Usklikne! – Ali zar to nisi već toliko puta rekao? – Jesam, ali u nekoj drugoj zemlji. Pa i da jesam...

Onog letnjeg dana nisam spakovao nijednu knjigu, naprotiv, sklonio sam sa stola jednu koju sam još tog jutra čitao, srednjovekovnu priču o mladoj ženi koja je sebi odsekla ruke ne bi li, tako osakaćena, promakla pažnji muškaraca koji su je proganjali. (Sam sebi odseći ruke? Da li je samo u srednjovekovnim pričama tako nešto moguće?) Čak sam i beležnice i sveske ostavio kod kuće, stavio ih pod ključ, kao da ih krijem od samog sebe, odlučivši da ih više neću tražiti, barem ne u narednom periodu, zabranivši sebi da ih se latim.

Pre nego što sam se zaputio, sa smotuljkom među nogama, sedoh u baštu, baš usred nje, na jedinu stolicu, pre bi se reklo hoklicu, udaljenu od drveća, a pre svega daleko od stolova, onog pod zovom, onog pod lipom, onog najvećeg ili barem najprostranijeg pod jabukama. U svojim mislima, sedeći tako besposleno, umereno ispravljen, prekrštenih nogu, sa slamenim šeširom nataknutim na glavu, otelotvorio sam onog baštovana po imenu „Valije“ (ili kako već) koga je Pol Sezan pred kraj svog života neumorno slikao i crtao, naročito 1906, u godini svoje smrti. „Baštovanu Valijeu“ na svim tim slikama skoro da se ne vidi lice, i to ne samo zbog šešira koji mu senkom zaklanja

čelo, ili kako umišljam, lice bez očiju, izbrisani su mu čak i nos i usta. Sad mi ništa ne navire u sećanje osim obrisa lica čoveka koji čuči. Ali samo kakav obris. Kontura čijom snagom skoro prazna površina lica, zaokružena njome, otelotvoruje i ističe nešto, zrači nečim što nadmašuje ono što bi mogla da saopšti fiziognomija sa verno iscrtanim detaljima – ili je u najmanju ruku nešto drugo i saopštava nešto suštinski drugačije – neku suštinsku drugačiju varijantu. Da li bi se baštovanovo ime, koje sam preinačio iz „Valije“ u „Vailant“, moglo prevesti kao „čuvar“, ne, „upozoritelj“, „budni stražar“ ili jednostavno samo „stražar“ i ono bi dobro pristajalo uz celokupne portrete baštovana Valijeja, zajedno sa napola nestalim organima čula, naizgled izbrisanim ušima, nosom i ustima, a pre svega očima?

Dok sam sedeo tako, budan, a istovremeno kao u snu, u nekom drugačijem snu, odjednom me je prenuo glas, tik uz uvo – toliko blizu da nije mogao biti bliže. Bio je to glas kradljivice voća, nežan koliko i odlučan – bez premca po nežnosti i odlučnosti. I šta me je upitao? Ako se dobro sećam (ipak je prošlo prilično vremena od naše priče), ništa naročito; nešto kao „Kako si?“, „Kada putuješ?“ (ili ne, sad mi je ipak sinulo). Pitala me je: „Šta vam fali, dragi gospodine? Šta vas zapravo brine? Qu'est-ce qu'il vous manque, monsieur? C'est quoi, souci?“ A to je u celoj priči bio jedini put kad mi se kradljivica voća lično obratila. (Kako sam, uostalom, mogao i da pomislim da je taj prvi i poslednji put bila sa mnom na ti?) Pritom je u samom glasu bilo nečeg posebnog, glas kakav se danas retko sreće ili kakav je možda oduvek i bio retkost, glas pun pažljivosti, bez prizvuka preterane zabrinutosti, a pre svega glas strpljenja, strpljenja kao osobine, ali još više kao čina, postojanog izvršenja čina, u smislu „strpljenja“, kao i „trpljenja“: „Strpeću se i istrpeću tebe, njega, nju, trpeću bilo koga ili bilo šta, bez razlike, i to od jutra do mraka.“ Takav glas nikada u životu ne bi mogao da varira, a kamoli da se preokrene u zastrašujuću suprotnost

– za razliku, kako mi se čini, od većine ljudskih glasova (pa i mog sopstvenog), a naročito ženskih. Međutim, ovaj glas bio je stalno u opasnosti da zamukne, a možda – ne daj bože!, sile, priskočite mojoj kradljivici voća u pomoć – i zauvek. Taj glas opstaje u uhu i nakon mnogo godina, mislim da ga najbolje opisuje odgovor izvesnog glumca upitanog u nekom intervjuu kako mu glas pomaže da odigra određenu ulogu na filmu: on oseti, kako je rekao, ne samo kod sebe, kada je neka scena ili čak cela priča u „tačnom tonalitetu“, a uverljivost scene, pa i filma, ne ocenjuje po onome što vidi, nego po onome što čuje. Nakon toga je glumac, uz osmeh, dodao nešto što me je na trenutak stavilo u njegovu kožu: „Inače, sluh mi je veoma dobar, to sam nasledio od majke.“

Sunce je dostiglo najvišu tačku, zenit kakav se vidi jedino u prvoj nedelji avgusta. Izgledalo je da su sve komšije nestale iz kraja, i to ne tek od juče. Činilo se da nisu samo preko leta prešli u svoja sekundarna prebivališta ili vikendice po francuskoj provinciji ili gde već. Iselili su se, zamišljao sam, u potpunosti, bogu iza nogu, daleko od Francuske, vrativši se u zavičaj svojih predaka, u Grčku, u portugalska zaleđa, u argentinsku pampu, na obale Japanskog mora, špansku Mezetu i, pre svega, u rusku stepu. Njihove kuće i kolibe u Ničijem zalivu zjapile se prazne i za razliku od prethodnih leta, danima i noćima pred moj polazak, nigde nije zapištao alarm, čak ni u malobrojnim, odavno parkiranim kolima, iz kojih je izvađen motor.

Celo jutro vladala je tišina, poput one pred svitanje, koja se sve više širila što su sati odmicali, prevazilazeći granice ili rubove zalivskog kraja, neprekinuta, štaviše nošena još dalje uzgrednim, po pravilu trotaktnim graktanjem gavrana. Sada međutim, sa podnevnim časom, obavijena bešumnim pirkanjem, lišenim pravog vetra, koje nije odavalo ni lelujanje letnjeg rastinja, pre bi se reklo dodatnom vazdušnom strujom, bez

istinskog strujanja, protokom vazduha, neosetljivim spolja, ni na koži, ni na rukama, ni na slepoočnicama – nije se pomicao nijedan list, čak ni onaj najlakši, lipin – tišina, razapeta nad krajem, spustila se, i to u jednom mahu, nežnom koliko i silovitom trzaju, na zemaljski krajolik, a onda jedinstven, sva-koletni događaj, tek letimičnog trajanja: predeo, još prethodno obuhvaćen tišinom, uranjao je ili tonuo pod dotokom tišine, koja se iznebuha spuštala sa nebeskih visina, a pritom je i dalje bio onaj stari vrletni, ispučeni, postojani zemaljski svod. Sve se to odigravalo s one strane čujnog, vidnog, osetnog. No ipak uočljivo u svom otkrovenju.

Uranjanje u zemlju, to je oduvek bio jedan od mojih javom natopljenih snova. A do sada bi se uvek ostvario u trajanju od samo jednog letnjeg trena, barem otkako više od dvadeset pet godina boravim na jednom te istom mestu.

Čak i onog dana, sat vremena pred polazak u departman Oaz, na jedan, dugo iščekivan trenutak, spustila se osim one opšte, još jedna dodatna tišina. Došla je kao i uvek. No ipak u ponečemu drugačija nego ranije, u potpunosti drugačija.

Kada bih nakon toga podigao glavu, video bih, kao i obično, kao po nužnom sledu, kako na nebu iznad mene u širokim, srpasto zakrivljenim zamasima kruži orao, koji je, hvatajući krivine u tišini, do sada svaki put pouzdano predstavljao živu sliku tog jedinstvenog trenutka. U mojoj uobrazilji bila je to iz godine u godinu ista grabljivica koja se, iz zajedničkog staništa sa sokolima, mišarima, supovima i sovama, vinula ka zapadu preko šume oko Rambujea, pa je upravo sada, vazдушnim putem ka istoku, prema obodima Pariza i nazad, pravila osmice iznad zaliva tišine. Kao i uvek, prepoznao sam orla u toj ptici koja je naročito u ovom kraju jedrila svojom sferom ne mnogo iznad moje glave, iako je bio tek – zašto „tek“? – mišar ili lunja

– kao i uvek, sâm sam određivao: bio je orao. „Zdravo, orle! Hej, ti! Kako si? Que-ce-que tu deviens?“

Nije uobičajeno da orao leti tako nisko. Nisam ga još nikada video da kruži tako blizu krošanja i krovova. Čak su i laste, visoko u plavetnilu, sve ove godine jedrile za nekoliko prostornih celina niže, ispod orla. Ovaj put, međutim, laste su svoje putanje iscrtavale iznad njega, i činilo mi se pritom – što takođe nije bilo uobičajeno – da ne slede toliko svoje putanje koliko da vitlaju tamo-vamo, niže u plavetnilu nego inače, tik iznad orla, skrećući u trzajima uzduž i popreko.

Okolna zemlja ulegla je kao i svaki put svih ovih godina. Ovaj put, međutim, tlo zajedno sa podzemnim slojevima nije ostalo čvrsto i ispućeno. Umesto poznatog ulegnuća ili korita i sopstvenog uranjanja u njega, osećao sam da će me nešto potopiti sa sobom, da će me zdrobiti, i to ne samo mene.

Onog dana zapljusnula me je zaista snevana tišina, iako samo na trenutak, poput krajnjeg talasa katastrofe koja se dogodila na drugom kraju sveta. I na trenutak razjasniše mi se i razlozi, ne umišljeni – naprotiv, opipljivi, dodirljivi, nepobitni: takvo poniranje okolne zemlje ugrožavalo je i žalilo sada tišinu, umesto da je pospeši, tišinu koja je pretila, tišinu straha koliko i smrti: od straha zanemelu koliko i zgrčenu.

Ova tišina, ona izražava ono što je istorija poslednjih meseci i godina nanela ljudima, sabijena u ubilačku oštricu, danas, u drugoj deceniji, recimo, trećeg milenijuma, ne samo u Francuskoj, no tu svakako gušće sabijena, a ni to se u onakvom trenutku ne može ni čuti, ni videti, ni opipati. Iako otkrovenje postoji – drugačije otkrovenje. Činilo mi se da će smesta popadati svi beli leptiri, svaki za sebe, u cikcak letu po čitavoj tihoj

bašti. A onda: iza živice od kaline, u susednoj bašti vrisak koji mi je u ušima zagrmeo poput smrtnog vriska.

Ne: držimo se podalje od smrti. Neće ovde biti reči o smrti: vrisak je dolazio od mlade komšinice koja se ubola u prst, sedeći tiha poput mišice u pletenoj fotelji sa priborom za pletenje. Pre nekoliko nedelja – kalina je tada još uvek cvetala i mirisala kao svaka kalina – video sam je kroz rastinje kako sedi u istom položaju, više slutnja nego jasno uokviren prizor, u svetloj haljini do gležnjeva, zategnutoj preko ispupčenog trbuha u poodmakloj trudnoći. Od tada ni traga od nje, sve do ovog vriska, za kojim je odmah usledio smeh, kao da se mlada žena smeje samoj sebi zbog preterane reakcije na trunku bola.

A sada je za vriskom usledilo zavijanje, pre bi se reklo kmećanje, kako samo može da zakmeči tek rođeno dete koje je iz bebećeg sna upravo probudio majčin bolni vrisak. Dobre vesti! Kmećanje mi se dopalo. Nažalost, bilo je kratkog daha. Mlada majka ga je podojila ili ga smirila na drugi način. Tišina s druge strane živice. Želeo sam i dalje da oslušujem granje, koliko god se slabo čulo, kao iz bunara. Do sledećeg uboda u prst, *jeune brodeuse*, sutra u isto vreme! – Samo što ću tada biti negde drugde.

Zar onog letnjeg dana ništa nije bilo kao inače? Glupost: sve je bilo kao inače. Sve? Sve. Sve je bilo kao oduvek. Ko je to rekao? Ja. Ja sam odlučio tako. Ja sam odredio tako. Objasnio sam: bilo je kao i uvek. Uzvičnik? Tačka. Dok sam virio kroz živicu, pogled mi se susreo sa jednim velikim okom, sa okom odojčeta koje mi je uzvraćalo pogledom netremice, pa sam pokušao da uzvratim istom merom.

Baš kao što bi me uvek takvim danima prvi put u godini ubola pčela, tako, na sličan način, *simili modo*, pouzdano bi se

pojavio, kao i uvek na tom mestu, par velikih beličastih leptira, koji bi se, najpre pojedinačno, obušili kao sa orkanskih visina, a koje sam prozvao „balkanskim leptirima“. Ovo su ime zaslužili jer sam osobenost, fenomen kojim je odisao njihov združeni let, prvi put uočio dok sam svojevremeno pešačio balkanskim poljima, ima tome već dosta vremena. A možda se naziv odomaćio kod mene zbog neprimetnosti ovih majušnih stvorenja, dok su lepršala ili dok su, jedva uočljiva, bila tiho šćućurena u razbarušenoj travi.

Da, kao i oduvek, par balkanskih leptirića obigravao je ovde, jedan oko drugog, prvi put u godini. I kao oduvek, plešući su otkrivali onu osobenost koju nisam zapazio ni kod jednog drugog para leptira. Bio je to ples, gore-dole, uzduž i popreko, pri čemu bi se dvojac na izvesno vreme, na tačno određenom mestu, stopio u troličje, prožimajući se u vrtlogu bez predaha (dok se za to vreme na drugom mestu ples nastavlja). Oči bi ispale onom ko bi pokušao da razluči ovo trojstvo i da u njemu razazna, u šta inače nije bilo sumnje, stvarni dvojac u svom obigravanju: nemoguće; morao se zadovoljiti nerazdvojom trojkom. A u tom poduhvatu ne bi mi pomoglo ni da ustanem sa hoklice, što sam upravo učinio, našavši se licem u lice sa plesnim parom, tik pred očima, sa namerom da prokljuvim fenomen: baš pred nosom, nadohvat ruku, obigravalo mi je oboje jedno oko drugog i jedno kroz drugo, kao da ih je troje, kao da ih je nemoguće bilo razmrsiti, a ako bi se na trenutak zamahom ruke možda i rastavili na vidljivi dvojac, pa čak i na jedinke, već bi ih tren kasnije vazdušni vrtlog stopio u trojac.

Ali zašto ih uopšte razdvajati, otkud želja da se vide kakvi su bili zapravo, kao dvoje? Ah, vreme. Vreme u izobilju.

Seo sam i nastavio da posmatram par leptira. Ah, kako je samo tu i tamo znalo da zasvetluca njihovo utrostručavanje. *Dobar*

*dan, balkanci.** Hej, vi. Šta će biti od vas? *Srećan put.* Onda mi je prvi put zapalo za oko koliko samo par u svom munjevitom, neprekidnom zamenjivanju mesta pri plesu, liči na šibicarenje, rasprostranjeno ivičnjacima širom Balkana. Prevara? Varka? – odgovor isti: pa šta i ako jeste. *Sve dobro.* Sve je u redu.

A sada na noge! Još samo da napravim uobičajeni, oproštajni krug oko kuće, kroz baštu, ponekad i hodajući unazad. Kao i obično? Ovaj put, međutim, u mom obilasku kuće ništa nije bilo kao i obično. Ili: obilazio sam kuću kao i uvek kada sam planirao da odsustvujem na duže. Međutim, sada sam imao drugačiji, još nikada tako nametljiv osećaj: bol zbog rastanka, koju sam doduše i ranije osećao, no sada osnažena jednim: zauvek.

Ne postoji drvo, barem ne od onih plodonosnih, koje nisam zasadio svojom rukom. (Doduše, šarlatanski – ali kakve to veze ima: „Šarlatane!“ bio je, otkako me služi pamćenje, naziv koji bi mi prvo pao na pamet kad sam hteo da se obratim samom sebi, pri čemu se nije odnosio samo na moje ruketvorine.) Na orahovom drvetu krivog rasta prebrojavao sam po navici malobrojne orahe, u nesalomivoj nadi da će se među četiri ploda, razaznana usred lišća, ukazati konačno još jedan, do današnjeg dana skrivani peti orah. Ništa od toga. Čak se ni četvrti nije dao pronaći. Barem je kruškino drvce, zahvaljujući svom oskudnom, preuranjeno uvijenom lišću, granulo u punom broju sa prvobitnih šest krušaka – izgledalo je da su preko noći vidno porasle i zaoblile se, zadobivši oblik kruške, uobičajen u prodaji, dok je, s druge strane, dunja, *le cognassier, dunja*** stajala potpuno prazna, sa lišćem prošaranim rđom, a još prošle godine bilo je to drvo sa rekordnim rodnom.

* Sve tri rečenice u ovom pasusu koje su u kurzivu, u nemačkom originalu takođe su na srpskom. (Prim. prev.)

** U nemačkom originalu takođe na srpskom. (Prim. prev.)

Ništa za čim bi kradljivica voća mogla da posegne, čak i ako sam se ponovo, kao i gotovo svakog jutra nakon što popadaju potpuno beli cvetovi, posadio pred dunju sa nečim što je više od puke nade: sa čvrstim naumom da momentalno iznađem jedinstvenu *dunju*, sakrivenu u najgušćem lišću, jedinu, makar bila i jedina drugačija od kruškolikih, drugačija od žutih dunja.

Tog upitnog dana naum mi je zacrtao još jedan cilj – „Sada ću je otkriti, do sada previđanu voćku na drvetu, naizgled lišenom roda!“ Korak po korak, šunjajući se oko dunje, zastajkujući, podižući pogled, izoštravajući vid, krećući se napred-nazad, pa sve tako, naum da je ugledam sve više se nadimao, pretvorivši se u divlju volju da ničim drugim do svojim očima ugledam u praznini iznad sebe odsutnu voćku, jedino snagom svog pogleda, gore među svim tim zašiljenim iglicama lišća u nekom, makar i majušnom međuprostoru, da isteram na svetlo „baš onu naročitu“, da je sada, baš sada namamim da se izboči i zaobli. Činilo se da je čarolija uspela samo na delić trenutka: voćka se ukazala gore, teška koliko i opojna. A onda naravno... no ipak mi je – rekoh sebi – uz svaki pogled usmeren naviše, vrat sve više jaćao, a to će mi svakako biti od koristi ubuduće. A onda: dosta više sa brojanjem. „Brojač“, „onaj koji svemu broj znade“: jedan od devedeset devet atributa vašeg boga? Neka se precrta „brojač“, kao i svekolikih devedeset devet imena, naročito „milosrdni“ i onaj navodno obuhvatniji „svemilostivi“. Dole sa „svemoćnim“! Ili neka se ostavi samo jedno ime božje: „pripovedač“. A možda još samo jedno: „očevidac“, „svedok“. I možda još jedno koje se od svih devedeset devet imena nalazi na devedeset devetom mestu prema vašem redosledu: „strpljivi“. Dakle, ipak ostaju brojevi? Ne: jedno ime, i još jedno, pa još jedno. Zar jabuke, kako sa ovog tako i s drugih stabala u bašti, nisu bile bezbrojne – nebrojive?

Hodajući na putu ka baštenskoj kapiji, okrenuo sam se i sišao u podrum. Tamo sam se dugo zadržao ispred džakova krompira,

ispred testera, lopata i grabulja – nekadašnji šljunak zaiskrio je u sećanju – ispred rasklimanog stonog fudbala, dečjeg kreveta bez dušeka, kutije sa hartijama i fotografijama predaka, pa se više nisam mogao setiti šta me je nagnalo u podrum. Jedno je bilo jasno: tu sam nešto morao da obavim, da uredim, da se snabdem nečim, da pokupim, nešto što mi je trebalo ili što bi nekom drugom zatrebalo, i to pod hitno. Nije to bio prvi put da sam se našao pred nečim, bilo u kuhinji, hodnicima, svim kućama, pitajući se šta je tu, u samoj prostoriji, za boga miloga, trebalo da potražim ili obavim. I po ko zna koji put stajao sam i stajao prazne glave, pa se ni za živu glavu ne bih setio te stvari, nužnog čina, toga što se moralo obaviti. S druge strane: postojala je želja, postojala je potreba da se nešto obavi. Tu, u podrumu, morao sam nešto da učinim – samo šta i kako? A istovremeno, pred svim tim predmetima, sinulo mi je kako je slično bilo i sa mojim odlaskom sa periferije Pariza u Pikardiju, u unutrašnjost zemlje kakvoj nema ravne: i tamo je trebalo nešto određeno obaviti, završiti, pokupiti, obezbediti. Još na putu ka baštenskoj kapiji znao sam još uvek šta. Međutim: u trenutku mi je isparilo iz pameti. No ipak je ostavilo izvesni trag – bolje išta nego ništa. Nešto određeno, do malopre postojano, postalo je najednom neodređeno – što nije značilo da mu je nametljivost popustila. Štaviše, postalo je utoliko nametljivije. A to nešto naročito je uznemiravalo, kao što me je uznemiravalo i stajanje ovde u podrumu kuće. Dobro došla, neodređenosti!? Dobro došao, nemiru!?

Poslednji pogled, preko ramena, prema već širom otvorenoj baštenskoj kapiji, na imanje, moje. Moje? Čim sam ugledao svu tu svojinu, spopala me je mučnina, združena sa zamorom. Svojina se suštinski razlikovala od mojih svojstava. Ili ovako: moja svojstva – tako sam tada pomislio – nisu imala nikakve veze sa predmetima koji mi pripadaju; na koje sam polagao vlasnička prava. Moja svojstva niti su mi sledovala, niti sam

mogao da računam i oslonim se na njih. Uprkos tome, mogao sam da steknem vlasništvo nad njima pukim dugogodišnjim korišćenjem, no premda su se razlikovala od poseda, mogla su se takođe novcem prisvojiti, Pirovom parnicom pridobiti, međom pregraditi.

Na sličan način, sam pogled na ono što se obično naziva „delom“, ili u najmanju ruku na ono takozvano „moje“, oduvek me je ispunjavao odbojnošću. Već i same reči „radna soba“ ili „radionica“ postale su mi mrske. U svakoj sobi u kući, u kuhinji, pa i napolju po bašti zaokupljao sam se decenijama „svojim“ poslom. No ipak sam izbegavao čak i letimičan pogled u pravcu iz kojeg je pretila opasnost da će mi za oko zapasti kakav trag ili, ne daj bože, rezultat mog svršenog delanja. Međutim, ipak se dešavalo da me neka „tvorevina“, s vremena na vreme, privuče k sebi, protiv moje volje i savesti, pa bih je, na časak!, okrznuo pogledom, obuhvatio šakom i još koješta uradio. Takvi su postupci bili svakako podnošljivi, protekli bi bez neželjenih posledica, njuškanje samog predmeta umelo je čak i da me oraspoloži, a ponekad u isti mah i razneži, a bogami i obuzme i osnaži. No ipak, čim bih se udubio u tvorevinu i doslovno potonuo u nju, iščilela bi joj vrednost, naročito ona mirisna, i to zanavek. Tvorevina bi zamrla mirisom, a moja kao barut suva crpka toliko oslabila da slabija nije mogla biti. Stoga sam stekao naviku da zaobilazim u širokom luku sve te nekadašnje radionice po kući i bašti – čak i one u šumi kod „Bezimenog jezerceta“, na „Novom proplanku“, na „Putu odsustva“, ili da se iskradam pored njih, kao pored mesta potencijalnog poroka. Samo kada bih bio siguran da su ovi prostori i mesta prazni, bez tragova i rezultata mog nekadašnjeg rada, mogao bih, bez iskradanja, da prođem pored njih. U suprotnom, pogleda uprtog u njih, usporavao sam korak. Doduše, slabost bi me pritom savladala. No takve slabosti nisam doživljavao kao kobnu zanemoćalost koja te izdubljuje iznutra. Saletela bi me kao neka

vrsta čežnje, koja je bila poslednja u sazrevanju, poslednja od svih tako različitih i međusobno protivrečnih čežnji, a ujedno, to sam osećao, i doživotna, skopčana, a ponekad i spetljana u čvor sa strahom. Čežnja i strepnja.

Kako samo, za razliku od „dela“ i „svojine“, umiruje ono što se zove „delom prirode“. U prethodnih četvrt veka naveliko se kopalo, zasipalo, nivelisalo i poravnavalo svuda po kraju. Jedino sam ja, svakako opet u svojoj uobrazilji, ostavljao tlo, baštensku zemlju, na miru, zahvaljujući svojoj tromosti ili čemu već. I gle: u ovih nekoliko desetleća travnato zemljište, koje je u vreme kada sam postao vlasnik poseda još bilo u potpunosti ravno, izobličilo se zahvaljujući snazi vode i vetra (opet „zahvaljujući“) u posve drugačije, ravnomerno grbavo zemljište, u Grbavi svet,* izvijajući se aktivno, a istovremeno naizgled pasivno ispruženo po nacrtu koji godi duši, u ujednačenom sledu uzvišica i udolina, gotovo minijaturnih dolina i nanizanih brežuljaka sve do horizonta (onog u komšijskoj živici). Zemlja se naborala, gore-dole, u talase, sve snažnije iz godine u godinu, u ritmu koji nije samo zapadao za oko već bi se i pri hodanju, prolazu, pešačenju utkao u stopala, pa prelazeći preko kolena, dospeo skroz do ramena. Baš tako, vidi: priroda, Velika, unela je ritam u veštačke ravnice, zemlja je sada ponovo odisala ritmom, pri čemu sam zamišljao kako je kradljivica voća, putujući brdima i dolinama, upravo zastala na nekom od zaobljenih vrhova, zaklonila rukama oči pred širokim pogledom ili je pak legla u travu, pa se, kao kad smo bili deca, zakotrljala niz padinu. Da, to su bila moja svojstva. A u isti mah, duboko u duši zaiskrila je tiho slika izvesnog sela u krasu, ugasivši se odmah, samo spoljašnji zid kuće pored koje sam odavno prošao, tek sada sam je iskusio, tek sada je oživela slika koja je od tada negde u

* Grbavi svet (nem. *Bucklige Welt*) oblast je u Donjoj Austriji, nazvana tako po izrazito brdovitom reljefu. (Prim. prev.)

meni, u ćelijama? u kojim? bila spremna da se vine i zaleprša. S vremena na vreme, čak i danas, zaiskre i razbuktaju se, neobjašnjivo, zagonetno, ovi nemi slikoviti trenuci iz prošlosti, svaki lišen ljudi, po pravilu iz davnašnje prošlosti, potpuno nepovezani sa bilo kojim dnevnim događajem, pri čemu se ne mogu prizvati pamćenjem, niti namernim prisećanjem, zalepršaju i zasvetlucaju, sevnu, pa odmah zatim presahnu, nemerljivi nikakvim jedinicama za vreme, nedeljama izostaju, a onda me u samo jednom danu prožmu kao rojevi slika, lišeni svakog značaja ili bilo kakvog značenja, a ipak svaki od njih, naročito nakon dužeg izostanka i u tegobnim danima, čak i kad se ne razbuktaju, već samo blesnu, tinjaju, svetlucaju, doživim i pozdravim rečenicom: „Još nije sve izglumljeno!“

Pisma, izvučena iz poštanskog sandučeta na kapiji, još uvek neotvorena, zadenuta za džep, za čitanje na putu. Videlo se odmah, kao da je to bilo pravilo zrelog leta, da su pisma bila dostojna sopstvenog imena, sa ručno ispisanom adresom, a ne odštampanom sa prednje strane (ili, ne daj bože, mašinskom imitacijom rukopisa). Prve dve nedelje avgusta jesu vreme kada se može računati da će vas država najzad ostaviti na miru – premda se ni u to nije moglo u potpunosti pouzdati. No bila su to bez sumnje letnja pisma, nalik onima o kojima se govorilo u knjigama, a ako i nije do sada, ovde hoće. Ni same kovertе nisu bile uobičajene, obloženi papir, drugačiji na dodir, šuškao je, mirisao na nešto, imao je reljef koji je ponešto obećavao. Neke prijatelje sam već prepoznao na dve-tri kovertе po rukopisu, koji je prethodnih meseci bio ipak drugačiji, sada je bio veći, sa širim proredima. Bilo kako bilo: dakle, i dalje su u životu, obojica dotičnih prijatelja. Na trećem pismu, bez pošiljaoca, kao adresa naveden samo „Ničiji zaliv“, ukazao se nepoznat rukopis, u mojoj uobrazilji ne naročito letnji. No ipak je i ono obećavalo svojim šuškanjem, bilo je teže od drugih. Njega ću naposletku otvoriti. A onda, ne prvi put, štaviše već godinama

unazad, osetio sam letimičnu grižu savesti zbog poštarke, prilično osedele u međuvremenu, bezmalo starice, koja je opet morala da skrene biciklom sa departmanskog drumu ka kapiji u dnu drvoreda, ka jednom od retkih mesta, kako sam mislio, njene svakodnevne rute gde su se i dalje, doduše ne tako često, dostavljala obična pisma.

Ni traga od vozila na departmanskom drumu (koji sam inače zvao „carretera“, „magistrala“ ili „tariq hamm“), kao da su zauvek nestala. Isto tako, zanemio je i poslednji pas u okolini, ne samo zbog vrućine minulog podneva. Zanemio je i cvrkut lastavica na duže od jednog dana, pa čak i meseca, a nestao je i orao, do sledećeg leta – možda. A s druge strane – zašto „s druge strane“? – ova tišina nije bila nema. Tišina koja je sada vladala, potpuno bezvučna, prelazila je na mene kao ćutanje – kao prigušeno ćutanje. Nije to bilo ono ćutanje beskrajnih prostranstava od kojeg je Bleza Paskala podilazila jeza, već ono kojim je prosto zračio prostor ovde i sada, da, sveobuhvatno prigušeno ćutanje čiji izvor nipošto nije bila nekakva umišljena bezvremenost, već zadržavanje vremena i njegovo uranjanje u svest, dok mu se dejstvo nastavljalo iz sekunde u sekundu, kao materija, nipošto kao umišljotina, kao neko drugačije stvarno vreme u takozvanom realnom vremenu, tek nešto приметnije ili na svest delotvornije u takvim momentima prigušenog ćutanja širom horizonta nego inače, prigušeno ćutanje koje je bilo rečito, koje je zračilo i od kojeg je podilazila jeza, u smislu one rečenice po kojoj je „jeza najbolji deo svih nas“.* Baš tako: takvo prigušeno ćutanje bilo je sada sapeto između neba i zemlje, stiskalo se sve više i više u sebe, podsećajući pritom na stiskanje pesnice pri čemu bi, čim bi se opustila, postalo jasno: stiskanje je bio tek privid, tek početak najnežnijeg širenja. Takvo prigušeno ćutanje, pomislih, stojeći još uvek na otvorenoj baštenskoj

* Citat iz Geteovog *Fausta* u prevodu Branimira Živojinovića. (Prim. prev.)

kapiji, sigurno mi se neće otisnuti u svest u Pikardiji, u toj gotovo nenaseljenoj zemlji, čak ni u drhtaju jedne sekunde, i to ne samo zato što tamo ovih nedelja na svim poljima, danju, ali i noću, tutnje kombajni, a onda mi je pogled prešao baštom do emajliranog kućnog praga koji sam izradio još kad sam se svojevremeno doselio, zajedno sa ispisom, polovinom jedne rečenice, čini mi se, iz Otkrovenja Jovanovog, grčkim slovima: *Ho hios menei en ta oikia, eis ton aiona*. Sin ostaje u domu zauvek. – Ostaje? Natrag kući? Kročio sam pred kapiju i zatvorio je za sobom. Čak sam krenuo i da je zaključam, i to dva puta, kao nikada ranije, čak i kad sam odlazio na duže samo bih je zalupio za sobom. Međutim, kod drugog obrtaja, polomio mi se prilično zardali ključ, pa sam se setio davnašnjeg letnjeg dana kada su me, tek stasalog momčića, poslali sa ključem da pokupim nešto iz auta, pa mi se i tada polomio ključ, a moja majka, kad sam se postidešen vratio praznih ruku, ponosno je rekla prisutnima: „Vidi se kolika mu je samo snaga u rukama, moj sin!“ A šta sam ja pomislio sada sa polomljenim ključem? „Kradljivici voća se tako nešto ne bi desilo.“

Alejom čempresa naviše ka seoskom drumu. Ako ćemo iskreno, niti je to bio seoski drum, niti je drvored bio aleja čempresa. Ali tako sam odredio, za ovu priču i van nje, onako usput s punim samopouzdanjem, u maniru jednog Volframa fon Ešenbaha. A ono što je nazovi „odgovaralo istini“: alejom se išlo do drumu zaista blagom uzbrdicom. Inače mi je prijalo da hodam uzbrdo odlazeći od kuće, jer sam pod nogama nužno osećao tlo, dok su mi kolena jačala. Svakako, tog upitnog dana izostalo je blagotvorno dejstvo kosine, a za to nije bila kriva samo obuća, odveć lagana za, kako tek sada primetih, predstojeće daleke i posve naporene pute – pa neka je! Da se vratim po par čizama ili po cipele marke *Džon Lob*, duboke do iznad gležnjeva, debelog đona, dokazane decenijskim trajanjem? Ni govora o povratku, ko zna zašto – možda zbog ključa zaglavljenog u kapiji? Ne:

mogao sam da se provučem kroz skriven, samo meni znan otvor u baštenskom zidu. Ne postoji zašto. A to sada nisam odredio ja, nego priča.

Na izlazu iz aleje stajala su kola, prazna. „U mojoj aleji!“ Najednom postadoh vlasnik koji je pozeleo da se otarasi stranog tela sa svoje zemlje, kamenom da razbije prozor ovom uljezu. Naravno da je naokolo bilo samo sitnih kamenčića, a i oni utabani u zemlju aleje. S milim bogom: zar to nisu bila kola nekog lekara, vidi šoferšajbnu sa Asklepijevom zmijom kod brisača? Da nisu kola hitne pomoći došla po mene? Zar je dotle došlo? Onda sam, protiv svoje volje, pogledavao da nisu možda u zadnjem delu vozila ugrađena nosila, sa sijasetom kaiševa, kako bi me vezali za transport.

Tek mi je tada sinulo da kola pripadaju medicinskoj sestri ili terapeutkinji koja se godinama, dolazeći jednom nedeljno, brinula o bolesnom komšiji kod njega kući, na uglu aleje i departmanskog druma. Uz magistralu nije bilo mesta za parkiranje, pa smo se tako dogovorili da se gospođa parkira „u mojoj aleji“. To mi je čak i laskalo. Tako sam mogao komšiji koji je svojevremeno čvrsto, možda čak isuviše čvrsto, stajao na nogama da na zlo – uostalom, kako se to danas kaže, bez trunke zle krvi – uzvratim dobrim.

Zbližili smo se još pre nego što se razboleo. Žena mu je umrla, naoko kao od rođenja smežurana pojava koja se, za razliku od ostatka porodice – imali su i decu koja su potpuno rano prestala da odišu bilo čime dečjim – s vremena na vreme viđala da radi i nešto drugo osim da izlazi iz kuće, pali automobil, polazi, vraća se, zaključava ulazna vrata, navlači šalukatre – koja se uopšte i mogla videti kako ispija kafu ili čašu pića pred barom na stanici, kako hoda sporednom ulicom, ili po šumama zaliva, sama, bez muža i dece, leti, baš kao sada kada sazrevaju kupine, berući ih

naizgled u limenu posudu, skrivenu ispod odeće, u nekoliko uigranih koraka kroz trnje, krišom, kao da joj takvo sakupljanje bobica ne dolikuje, ženi tako posebnog supruga, majci njegove starmlade dece, i tu i tamo, takođe krišom, provirujući ka meni, dok sam isto to činio na odstojanju, još dublje u grmlju, što je bilo zapravo ispod mog, kao i njenog dostojanstva, a istovremeno sa osećanjem saučesništva, na trenutke čak i radosti, one lopovske, koja bi blesnula u krajičku oka.

Aleja se zvanično završavala pred mojim imanjem, no ipak se duž njega nastavljala u vidu puteljka, prohodnog za vozila, koji se ulivao u malu ulicu, paralelnu sa magistralom, a komšija je koristio produžetak aleje kako bi kolima brže stigao negde, idući tom sporednom ulicom, a ne departmanskim drumom, često zakrčenim saobraćajem. Nije imao pravo na to, bilo je to moje!, meni je pripadalo, ja sam je svojeručno!, održavao!, ja sam tu aleju posipao šljunkom! grabuljao!, podrezivao! (Uzvičnici su moji.) Bahato je prigrabio sebi pravo, a da toga nije bio svestan, iz nehata. Pa bi tako, pre svega na krivini između aleje i njenog produžetka, kuda bi komšija ponekad zagrmeo svojim rolerkosterom, nakratko zakočio, a po aleji bi se raštrkali kamenčići i šljunak, ostavljajući za sobom pliće i dublje kratere, potpuno drugačiji Grbavi svet od dela prirode, onoga u bašti, pa sam, suočen sa nizovima tih rupa, svake nedelje postajao uglađivač i poravnjivač, grbačeći se, grabuljajući, psujući, ne bi li mi već sledeće nedelje, u svojoj staroj svežini, uboli oči novi nizovi šljunčanih brežuljaka i uvala, uzdižući se sve do regularnog drumu, poremećenim ritmom, svetlucajući na kiši kao skup šljunkovitih ribnjaka i jezera.

Danima nakon ženine smrti kola nisu prolazila alejom, a još manje divljala. Čulo se tek udaljeno brujanje sa magistrale, koje mi je oduvek bilo po volji, pa i povremena tutnjava, čak i urlanje. A onda, jednog jutra začulo se šuškanje šljunka pred

baštenskom kapijom koje nije prestajalo. Nastavilo se posle kraće pauze, a onda još jedne, ujednačeno, čas ovde, čas onde po aleji. Šta li se to dešava? Šta li se to zbiva tamo? A onda mi je odjednom postalo jasno a da nisam ni video. Otvorio sam kapiju pred kojom je komšija, nadmašujući me i te kako u umeću grabuljanja, neuporedivo profesionalnije uigranim radom ruku i nogu, po čitavoj aleji popunjavao brazde i rupe, izrovane točkovima. Pritom je plakao, tiho. Pogledao me je, pa je nastavio da plače, grcajući, grabuljajući. Kad sam mu prišao i zagrlio ga, začuo se jecaj kakav nikada ranije još nisam čuo.

Komšija je na neko vreme poštedeo aleju svojih kola. Ako je i prolazio njome, onda isključivo pešice, pa bi usputno pokucao na kapiju u znak pozdrava, a ja bih otpozdravio. Tada sam ga čak prvi put video da pešači zalivom, čudnog li čuda, iako je do tada uvek palio svoje motorno vozilo, bilo da je išao do supermarketa, udaljenog svega nekoliko kuća, do prodavnice baštenskih mašina i opreme za kućne majstorije, do koje bi se moglo kamenom dobaciti, ili do agencije za nekretnine gde je, iz dana u dan, proučavao kretanje cena lokalnih parcela i kuća, a do koje bi se stiglo u jednom skoku; čak i na pogrebnu misu svoje žene u zalivskoj crkvi, do koje bi i strela dobacila, zagrmeo je autom kroz aleju, zajedno sa starmladom decom i nekolicinom njegovih vršnjaka na zadnjim sedištima, čija su lica bila kao precrtana sa njegovog.

Bilo je čudnovato videti ga da nakon toga ide pešice, kao nag, bez ljušture, pomalo i nespretnan, stran samom sebi, uz ivicu puta, noseći u rukama veknu hleba ili zakrpljene cipele, držeći se trotoara, a jednom čak i u šumi, nedaleko od proplanka sa kupinama.

I naravno, nakon izvesnog vremena, čuo sam ga kako iznova mili točkovima kroz aleju, lagano, mic po mic, tiho, oprezno.

Pa kada je opet prošlo neko vreme, krenuo je sa podjednakim žarom kao i ranije toliko da divlja po šljunku i makadamu, sa možda još glomaznijom šasijom, vlasnik specijalno za njega osedlanog motora, brektavog pri samom paljenju, da su se kamenčići kao od šale ispaljivali sa samog dna aleje i zabijali u čempresova stabla – sve dok se nije razboleo, i to tako da sam u tren oka počeo da gajim saosećanje prema njemu, premda sam mu ranije, mrtav ozbiljan, u pojedinim trenucima priželjkivao smrt („crkô dabogda!“).

Od drugog suseda doznao sam da se žalio na mene: navodno ga je uznemiravala, štaviše ugrožavala tišina kojom su ga presretale moja kuća i bašta, neka vrsta uznemiravanja tišinom, tortura tišinom.

Davno beše onaj zagrljaj dvojice komšija na valovito izgra-
buljanom makadamu pred kapijom – grabuljar kao gradinar
u japanskom hramu. I ništa mi nije ostalo od tog zagrljaja.
Trajno je, međutim, ostalo nešto drugo, čija se vrednost zadr-
žala i dan-danas, a trajaće, i to sam sâm odredio, i dalje: šum
grabuljanja (ili metenja žičanim čekinjama) u nevidljivom, kao
i nastavak grabuljanja posle zagrljaja, nakon što sam, vrativši
se u baštu, zatvorio za sobom krilo kapije.

Pomalo drugačije, no ipak isto to grebanje grabuljom ili me-
tlom, navire mi sada u sećanje. Nije prvi put da prepričavam
tu priču – no bilo kako bilo. Taj šum nisam sâm čuo, o njemu
znam samo po čuvenju, iz predanja, kao iz porodične priče.
A u njoj se govori o tek stasalom mladiću, gotovo o detetu,
najmlađem od tri sina mog dede. U vreme između dva svetska
rata odveli su ga, kao izrazito dobrog đaka, na početku školske
godine u daleki internat i trebalo je da studira, kao prvi u lozi.
Posle nekoliko nedelja sve ukućane koji su ostali u seoskom
domu, oca, majku, braću, sestre – najpre njih u mojoj maštariji

– probudio je usred noći, mnogo pre svitanja (tako mi je u detinjstvu preneti ova pripovest) šum metle dole u dvorištu, i to je bio sin i brat, odbegao iz internata, koji je, vođen čežnjom za zavičajem, *domotožjem*, onim *mal du pays*, noću, tada svakako gotovo neprometnim putem, naročito u to gluvo doba, prepešačio četrdeset kilometara, toliko i toliko milja, toliko i toliko vrsta, vrativši se u selo, pa je eto sada, u mrklom mraku, obilazio okućnicu stavljajući do znanja da pripada ovde i nigde drugde – odbivši nametnuti „nastavak obrazovanja“ koji mu se tada sudbinski zalomio, kao uostalom i grob običnog pešadinca usred tundre.

Tu ponovljenu priču ovde treba dovesti u vezu sa pričom o komšiji koji mete, grabulja i rovari po parčetu moje zemlje, jer mi je upravo sinulo, dok mi je u uhu trajno odzvanjao šum njegovog metenja, kako je ipak ono što ostaje u sećanju i događaji koji ne samo da su vredni predanja već i doslovno zovu i vape da se ispričaju i prenesu dalje, prevazilazeći svekolike granice naroda, zemalja i kontinenata; kako su takvi obično neznatni događaji, potpuno različiti širom Zemljinog šara, no u isti mah istovetni – u zemljama svakojakih vladara? ne, u zemljama lišenim vladara.

Pritom mi je još nešto sinulo: takve navodno male događaje koji, barem u mojim očima, obavijaju svet, nikada lično nisam doživeo, ne računajući nekoliko izuzetaka, nego su mi o njima, baš kao i priču o bratu koji mete po dvorištu, pevušili već nad kolevkom ili u najmanju ruku ispričali u najranijem detinjstvu, kao i priču koja mi je, uporno me prateći, bila čisto naravoučenije, o slaboumnoj služavki koja je, zatrudnevši sa gazdom seoskog domaćinstva, rodila dete. Odrastalo je na imanju, ne znajući da mu je majka maloumnica. Pa mu je jednog dana, kada se zapetljalo u živicu, pritrčala služavka i iskobeljala ga iz nje, a dete je onda upitalo gazdinu ženu, navodnu majku:

„Majko, zašto su glupači ruke tako mekane?“ – I ovu nedoživljenu priču, znanu tek po čuvenju, prepričavao sam odvajkada, bez naročitih doterivanja, dok se ona, kao sama od sebe, pretvarala u bluz baladu s one strane evropskih granica, recimo, u najdubljaj unutrašnjosti Džordžije ili s one strane Jeniseja.

Lični doživljaji koji vape da se prepričaju drugima predstavljaju, međutim, retke izuzetke, a možda su još ređi oni koje sam iskusio na sopstvenoj koži. Ali kakvim će nas iskustvom obogatiti ova priča, o kradljivici voća? Da li i ta priča vapi da se prenosi dalje? Takva još nikome nije ispričana? I zar ona nije jedna od onih iz današnjih vremena, ako uopšte i jeste priča? Zar ne? Ili možda ipak nije? Videćemo.

Sačekao sam da prođe određeno vreme, a kad sam stigao do kraja aleje čempresa, medicinska sestra je već otišla. Zanedoćali komšija je nakon terapije, ili šta god to bilo, barem smogao snage, pa bila ona i letimična, da je otprati do vrata, a onda je stajao pred njima, na najvišem stepeniku, držeći se obema rukama za gelender. Ugrađeno mu je stakleno oko, ali i ono drugo, prirodno, prilično duboko u duplji, delovalo je staklasto, izbledelo, kao da se prilagodilo boji veštačkog oka, umesto da bude obrnuto. Pravo je čudo da je uopšte nešto i video, no ipak se osećalo da je tim jednim okom obuhvatio magistralu i istovremeno mene dok sam skretao u nju. Pozdravio me je s visine kućnog praga, no glas mu je ipak zvučao kao da dolazi iz dubine, iz nekakvog podrumskog otvora, iz bunara. Eto, takvu sliku mi je stvarao njegov glas. Pre bolesti, isti taj glas bio je zapovednički, iako je samo tako zvučao, ne zapovedajući ništa, a svakako nije imao ni šta da zapoveda, barem ne u profesionalnom životu. Zazvonio je (zazvonio?) hrapavo koliko i automatski, bez ikakvog nijansiranja. Otkako je zanedoćao, dobio je drugi glas, zapravo više drugačijih glasova, mnoge, raznovrsne, svakim uzmakom kojim bi bolest uznapredovala

rodio bi se novi glas. A kada me je tada pozdravio, na dan mog polaska, učinilo mi se da sam takav glas prethodno čuo još samo u snu, glas od koga bi se snevač probudio, čim bi mu odjeknuo dušom: upravo se sada, usred bela dana, tako nešto probudilo u meni, tačnije, trglo se iz sna. Istina: bio je to glas na samrti, slab, iznuren, da iznureniji nije mogao biti, a ujedno: bio je taj glas i poletno živahan, i prodoran, a da pritom nije, kao ranije u vreme zdravlja, nanosio bol; ili možda ipak jeste, ali drugačije.

Uostalom, nije se završilo samo na pozdravu. Nakon što sam ga pitao kako je, bolesni komšija je dodao, i to u prvom licu množine, kao da se to što govori odnosi i na mene: „Poživjećemo još neko vreme, zar ne?“, dok mu se u onom razrogačenom oku uporno odražavao departmanski drum u letnjoj tišini.

U meni pritom blesnu dvostruka slika; prva primerena situaciji, premazana drugom, neprimerenom situaciji, a opet zagonetnom. Prva me je podsetila kada smo se, ne samo nas dvojica ovde nego mnogi, ako ne i svi susedi iz ulice, pre mnogo godina dogovorili da uklonimo pločnik, okupivši se prvi i poslednji put na ovom mestu, jer je te godine Tur de Frans išao tim drumom, na poslednjoj etapi pred ciljem na Jelisejskim poljima. A druga slika koja se iz neobjašnjivog razloga naporedno mešala? Neki drugi komšija, neko iz sela, poznat po okolini kao zlobnik i baksuz, podigao je ježa, zalutalog nasred drumu, uhvativši ga obema rukama, s leve i desne strane, za mekani deo ispod bodlji, pokretom punim pažljivosti koji je protivrećio svemu što ga je u našim seoski-detinjastim očima činilo omraženim čovekom, pravom beštijom, pa je spustio životinju, isto tako oprezno, na kravlji pašnjak.

Seoski drum, inače veoma prometan tokom godine, ujedno i put do železničke stanice, bio je toliko prazan da sam, umesto

po uzanoj pešačkoj stazi, išao sredinom druma – razvlačio se. Tog dana usred leta bio je zaista, *bel et bien*, seoski put u pravom smislu, kakav je inače bio možda još samo u času nakon ponoći i dugo pred svitanje i kakvim sam ga danju, samo povremeno, zamišljao u mašti. Ovaj široki seoski drum pružao se, iza kojih leđa, blago uzbrdo, ka gotovo beskrajnom nizu brežuljaka obraslih šumom, sa vekovima starim, odavno napuštenim, još uvek nazovidržavnim šumarskim područjem u podnožju, obraslim divljim rastinjem. Lunjajući duž srednje trake, koja se u oba pravca pružala u neslućene daljine, čak i u pravcu obližnje zalivske železničke stanice, nesumnjivo ravnu površinu asfalta sa odsjajem nebeskog plavetnila po njoj osećao sam pod tabanima kao strmi greben po kojem, korak po korak, održavam ravnotežu, sa srednjom trakom nalik zategnutom užetu. No, istovremeno, koračao sam čvrsto, koliko je bilo moguće, čak sam čvrsto gazio, kao po nekoj utabanoj gorskoj stazi, tako da je asfalt odzvanjao – a i tako nešto moglo je da se desi samo u dubokoj noći. Zbilja: prazni seoski drum odzvanjao je mojim koracima, pa se iz zalivskih šuma, u mojoj uobrazilji?, vraćao eho.

„Ilegalno!“, sinulo mi je. Još principijelnije: „Ilegalac!“

Svakako nije bio prvi put da se osećam kao ilegalac. Za svest o sopstvenoj ilegali bio je odgovoran, između ostalog, sâm način mog ponašanja. Čitava moja egzistencija oličena je u potrebi da budem mimo zakona, da me zabranjuju. Zašto? Ne postoji zašto. Samo to: danima, kao što je ovaj, neposredno pre pokušaja, pre ostvarenja već odavno u potaji planiranog nau- ma – nikome ni reči o tome! – samo bi mi se dodatno izoštrio osećaj da sam ilegalac i da činim nešto nedozvoljeno. Da ne preterujem možda, da nije možda ono što sam smatrao zabranjenim bilo zapravo samo nešto nečuveno, nešto što ne priliči mojoj ličnosti? Upravo tako – u svakom slučaju, nečuveno i nedopustivo za nekoga poput mene. Ali ipak ne preterujem:

ono što mi nije dolikovalo poklapalo se sa onim zabranjenim, u mom slučaju to je bilo jedno te isto. I taj bi me osećaj svaki put podstrekivao kad bih krenuo, konačno, potpuno odlučno da se upuštam u prestupničke vode – a ne titravo prisutna misao da je slaba vajda od poduhvata, da ne vredi ni „pišljiva boba“, kako je obično govorio moj brat, u seoskom govoru: e pa, baš nek ne vredi ni pišljiva boba!

Zbog mog potucanja po ilegali izopštiće me, kao i svaki put, iz čovečanstva. Ako sam do sada, često usred svog potucanja, ko zna kako, osećao da me ljudski svet iznova prihvata, doduše drugačiji od onog meni znanog, sada sam se pak pribijavao da će me zauvek odbaciti, dok sam krstarilo praznim putem predgrađa koji je vodio u unutrašnjost zemlje. A to mi je istovremeno pojačalo želju da se denem u ilegalu. Pri samoj pomisli na to šta čini i čime se bavi velika većina legalaca, u svojoj potpunoj legalnosti, od jutra do mraka, iz godine u godinu, jurčajući čitav ljudski vek čas za jednim, čas za drugim, za svim osim za sadašnjim trenutkom koji je i sam odjurio, obuzela me je ne ona moja glupava, detinjasta, ako hoćete i grešna uobraženost, nego mnogo više ono što u nekom od minulih vekova nazivahu voobraženije (i ko zna, možda će se u nekom narednom ponovo tako zvati).

Voobraženije se javilo kao podsticaj. Iako sam hramao, i to ne samo zbog oteklog stopala od uboda pčele, ipak sam počeo da grabim krupnim koracima. Bili su to sada epski koraci. Što je značilo: objedinjujući koraci. Nisam hodao usamljeno pod kapom nebeskom. Hodao sam naporedo. Sa kim? Sa čim? Hodao sam naporedo. Bio sam tako slobodan, istina je bila na mojoj strani. Pa zar kradljivicu voća nisam smatrao sebi ravnom?

Odjednom, stvorilo se pregršt autobusa, prolazeći jedan za drugim. Maknuo sam se na pločnik, pa sam gledao za konvojem.